

הישיבה המאיתים וארכעים (רמ)

ביום ח' באייר התשנ"ח (4 במאי 1998) בשעה 15.00, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, משה אזר, שרגא אירמאי, אילן אלדר, זאב בן-חיים, יהושע בלאו, משה בר-אשר (יו"ר), גדעון גולדנברג, אברהם טל, אבנר טריינין, יוסף יהלום, ישראל ייבין, שלמה מורג, עמוס עוז, גד בן-עמי צרפתי, מנחם צבי קדרי, יהודה רצהבי;
החברים-היועצים: אפרים חזן, יעקב בן-טולילה, אברהם יבין, קציעה כ"ץ, יזהר סמילנסקי, מנחם קיסטר, אורי שמעוני;
המנהל הכללי של האקדמיה נתן אפרתי; עובדי המזכירות המדעית גבריאל בירנבאום, רונית גדיש, עינת גונן, קרן דובנוב, צביה זמירי, מלכה זמלי, רחל סליג;
אורחים: חברי ועדת התחבורה ארי אלוף ויוסף עופר.

סדר היום: א. מונחים בתחבורה אווירית ואישור מונחי התחבורה האווירית
ב. ענייני דקדוק: אשכנזי, ספרדי; מיליון, מיליארד וכד'; קיום הקמץ
בנטיית משקל פֶּעַל; קיום הקמץ בשמות אָפֶן, אָפֶן, שְׁתָּף; ניקוד אישות
ג. מילים בשימוש כללי

א. מונחים בתחבורה אווירית ואישור מונחי התחבורה האווירית

מ' בר-אשר: אני מתכבד לפתוח את הישיבה. הסעיף הראשון שעל סדר היום הוא מונחי התחבורה האווירית. בישיבה רלח אושרו מונחי התחבורה המסילתית, וכעת לפנינו פרק נוסף, גם הוא פרי עבודתה המאומצת של תת-הוועדה למונחי התחבורה האווירית של ועדת התחבורה, שאת פעולתה הנמרצת מרכזת הגב' זמירי. זה המקום להזכיר גם את שר התחבורה ישראל קיסר, שעשה להקמת הוועדה, ואת השרים יצחק לוי ושאול יהלום, שעשו ועושים - איש איש בזמנו - לפעולתה. הפרק שלפנינו בנוי מארבע רשימות, ולפני שנאשרו עלינו להכריע בכמה מהמונחים; הראשונים שבהם הם מונחים 16 ו-84 ברשימה א: מונח 84 הוא המונח הכללי turbulence. הצעות הוועדה הן עֶרְבֵלֶת, עֶרְבֵלֶת; המונח הבעייתי יותר הוא זה המיוחד clear air turbulence (CAT), ולו הוועדה מציעה סַעְרֹר, טוּרְבוּלֵנְטִיּוֹת פְּאֹיֵר צַח.

ש' אירמאי: המונח הלוועזי clear air turbulence מטעה, ואל לנו להיגרר אחריו. מדובר במצב של שמים בהירים, אך אוויר בלחץ נמוך גורם לאי־יציבות המטוס. אין מבחינים בתנועה כלשהי בשמים, ודאי שלא בתנועה סיבובית. הצעתי בוועד המינוח את המונח תְּתַחֲתוּת, הואיל ובמטאורולוגיה משמשים תְּתַחֲתוּת (bump) ותְּתַחֲתוּת (bumpiness), ואני שב ומעלה אותו גם עכשיו. אני מציע שהמונח הכללי turbulence יישאר בלועזיתו טורבולנטיות, כמצוי במילוני האקדמיה, או ייקבע סְעָרוּרִיּוֹת, ואילו התופעה המתרחשת באוויר צח תיקרא תְּתַחֲתוּת.

י' עופר: לדעתי לא כדאי לקבוע את המונח על פי הסיבה, כלומר על פי ההסבר המדעי של התופעה, אלא על פי התוצאה. גם בהצעה תְּתַחֲתוּת זווית הראייה היא התוצאה. טובה בעיניי ההצעה עֶרְבֵלֶת, המבטאת את ההרגשה של נוסעי המטוס כשזה מיטלטל בגלל זרמי האוויר.

ש' אירמאי: לשורש ערב"ל יש משמעות של 'תנועה סיבובית', ולכן אינו יכול לשמש כאן. הטלטלה והרגשת הסער אינן קשורות לתנועה סיבובית דווקא. קבלת השורש ערב"ל תסתור אפוא קביעות של האקדמיה במילונים אחרים. אפשר לומר טורבולנטיות אוויר צח או סעורוריות אוויר צח; אפשר גם לבחור במילה מהשורש טלט"ל או חתח"ת; אבל אין לקבל מילה מהשורש ערב"ל.

א' טריינין: בישיבת הוועדה הצעתי סְעָרוֹר, והוועדה סמכה את ידיה על ההצעה. גם בהצעה זו המוקד איננו הסיבה או ההסבר המדעי אלא התופעה עצמה, הרגשת הסערה והטלטלה אצל הנוסעים, גם אם השמים בהירים. עודני מחזיק בהצעתי, ואני קורא למליאה לקבלה.

צ' זמירי: חבר הוועדה גדעון אלרום, שנבצר ממנו להגיע, ביקש שאמסור את הצעתו: טִלְטֵלֶת.

ש' אירמאי: המונח טורבולנטיות מופיע במילוני האקדמיה. קביעת מונח במקומו הוא שינוי החלטה, ויש להתייחס אליו ככזה. היה על המונח להידון בוועדה המקצועית שדנה בו לראשונה, ורק אחר כך להביאו למליאה. אי אפשר לבטל קביעות של ועדות מקצועיות בדרך אגב.

מ' בר־אשר: איננו משנים את המונח דרך אגב, אלא דנים בו בכובד ראש.

ג' בירנבאום: בדקנו את הנתונים במאגר המונחים. מתברר ש־turbulence מיתרגם על הרוב טורבולנטיות, אך במקום אחד מצאנו זְרִימָה עֶרְבּוּלִית.

ש' אירמאי: יש לשים לב לתאריכים. המונח זְרִימָה עֶרְבּוּלִית נקבע בשנת 1951. במילונים המאוחרים יש רק טורבולנטיות, והכלל הוא "תפוס לשון אחרון".

מ' קיסטר: יש לשאול את דעת המומחים, אך ראוי לדעתי לשאוף לאחידות בין המונח הכללי turbulence ובין המונח המיוחד clear air turbulence.

י' עופר: גם אני סבור כן, ולכן אני בעד עֲרְבֻלַת בְּאֵוִיר צַח גם בשביל המונח המיוחד clear air turbulence. אני גם חושב שהמונח מתאים, ומי שחוה את התופעה יודע שזוהי בדיוק התחושה.

מ' בר-אשר: נצביע תחילה על המונח הכללי turbulence ואחר כך על המונח המיוחד clear air turbulence. האם יש צורך בשני מונחים: עֲרְבֻלַת, עֲרְבֻלוֹת?

י' עופר: אין צורך.

מ' בר-אשר: הואיל ואיש לא תמך בעֲרְבֻלוֹת, נצביע על הצעת הוועדה עֲרְבֻלַת ועל הצעת האד' אירמאי סְעָרוֹרִיּוֹת.

הצבעה

בעד עֲרְבֻלַת – 15

בעד סְעָרוֹרִיּוֹת – 6

הוחלט: עֲרְבֻלַת – turbulence.

הצבעה

בעד עֲרְבֻלַת בְּאֵוִיר צַח – 14

בעד סְעָרוֹר – 4

הוחלט: עֲרְבֻלַת בְּאֵוִיר צַח – clear air turbulence.

ר' גדיש: הוועדה החליטה להשאיר את המונח cabotage rights 'זכויות טיס בתוך מדינה זרה' [רשימה ד, מונח 9] בלועזיותו ומציעה קְבוּטָז'. האד' אורנן השיג על הצעה זו; לטעמו יש למצוא חלופה עברית. הוא גם העיר על שבצד האנגלי מדובר בזכות, ולמילה זו אין ביטוי בצד העברי.

י' עופר: עו"ד אלי בן-ישראל, המומחה בוועדה לחוק התעופתי, טען שהמונח קְבוּטָז', שהוא מונח משפטי בתחום התעופה, כבר רגיל ומקובל היום בכל המסמכים הרשמיים וההסכמים הבינ-לאומיים.

מ' בר-אשר: האם קְבוּטָז' שונה מזכות טיס או מהזכות לטוס?

י' עופר: עו"ד בן-ישראל גרס שאלה דברים שונים, אבל כשלעצמי אינני יודע מה ההבדל.

מ' אזר: יש לזכור שאיננו דנים במילה בשימוש כללי. לפנינו מונח במילון מקצועי שאיננו מעניין אלא את אנשי המקצוע, ואם אלה אינם חפצים בתחליף עברי לקבוטז', ניתן להשאיר את המונח בלועזיתו. כך נעשה גם במילונים מקצועיים אחרים.

א' אבנר: בכל זאת אני חושב שההצעה זכות טיס מתאימה וטובה. היא שקופה מאוד.

ק' כ"ץ: נכחתי באותה ישיבה עם עו"ד בן-ישראל, אבל לא עלה בידו להסביר למשתתפים את ההבדל בין זכויות טיס לבין קבוטז'.

מ' בר-אשר: איננו יכולים להחליט על מונח שאיננו מבינים. המונח מוצא מהרשימה ומוחזר לוועדה.

ר' גדיש: מונחים 65, 75 ברשימה א הם מְזָהָר עֶשׂוֹן (no smoking sign) ומְזָהָר תְּגוּרַת מוֹשָׁב (seat-belt sign). המונח מְזָהָר חדש יחסית; הוא אושר בישיבת המליאה רלח במונחי התחבורה המסילתית. מדובר בסימן שהוא גם מזהיר וגם זוהר, ושאלתנו היא מה קורה אם השלט רק זוהר אך אינו מזהיר, למשל השלט יציאה בקולנוע; האם הוא עדיין מְזָהָר?

י' עופר: המונח מזהר, הצעתו של האד' בן-טולילה, בא למעשה לתרגם את המילה sign, ולדעתי זהו חידוש יפה. סימן סתם אין בו רכיב האור הדולק.

מ"צ קדרי: אינני רואה צורך במונח חדש כאן, ואינני חושב שהוא יתקבל. את המילה sign אפשר לתרגם באחת מהמקבילות הרגילות אות או סימן.

ג' גולדנברג: אני חושב שזהו חידוש ברור ונאה. בשל שקיפותו הוא יוכל להיקלט במהירות; די לומר לנוסעים כמה פעמים "שים לב למזהר", והם יבינו בלא קושי.

מ' קיסטר: בכל זאת צריך שנבהיר – כפי שהגב' גדיש ביקשה – באילו שלטים או סימנים מדובר. האם גם שלט שאינו נדלק ייקרא מזהר?

א' טל: נראה לי שבמזהר שקוף יותר רכיב האזהרה מרכיב הזוהר, ולכן ראוי לייחדו לנורית אזהרה ולא לכל נורה זוהרת.

גב'ע צרפתי: אם השלט אינו זוהר, היינו אם זהו שלט אזהרה בלבד, אין צורך במונח נפרד. ישנם שלטי איסור ואזהרה רבים, ולא ניחד לכל אחד מהם שם מיוחד.

מ' בר-אשר: האם תורחב משמעות המונח לסוגי שלטים אחרים? ימים יגידו. המונח אושר כבר בפרק התחבורה המסילתית, ואין לנו אלא לאשר את הפרק שלפנינו.

ר' גדיש: אני מבקשת למסור על שני תיקונים נוספים ברשימה א: מונח 52: לְךָ סביב! ! go around; מונח 53: הוֹלֵךְ סְבִיב – going around.

אושרו מונחי התחבורה האווירית.

**ב. ענייני דקדוק: אשכנזי, ספרדי; מיליון, מיליארד וכד'; קיום הקמץ
בנטיית משקל פֶּעַל; קיום הקמץ בשמות אָמֵן, אָמֵן, שְׁתָּף;
ניקוד אישות**

אשכנזי, ספרדי

הצעת ועדת הדקדוק:

שמות פרטיים המסתיימים בפתח ובתי"ו – שם הייחוס הנגזר מהם ינוקד בקמץ והתי"ו בו תהיה רפה, כגון אֵילָתִי, צְפָתִי, צְרָפְתִי, צְרָפְתִית (שם השפה).
השמות אשכנזי, ספרדי (הנגזרים משמות המסתיימים בפתח ובאות שאינה תי"ו) ינוקדו בפתח ובדגש (על פי כלל א מכללי הפתח): אֶשְׁכְּנָזִי, סְפָרְדִי.

נתונים ממסורות העדות – אלו הנתונים שנאספו:

ההגייה התימנית (אורי מלמד): אֶשְׁכְּנָזִי, סְפָרְדִי.

ההגייה האשכנזית (מרדכי מישור): אשכנזי, ספרדי.

ההגייה בצפון אפריקה (שמעון שרביט): sefaraddi, asknazi.

י' רצהבי ערער על החחלטה לקבוע את הניקוד אֶשְׁכְּנָזִי, סְפָרְדִי.

מ' בר-אשר: השאלה שלפנינו היא בעיקר מעניינם של המנקדים. נשמע תחילה את דברי האד' רצהבי, המערער על החלטת ועדת הדקדוק לקבוע אשכנזי, ספרדי.

י' רצהבי: את הדגש החזק אין הוגים ממילא. אם כן מדוע לקבל שתי החלטות, האחת לדיבור והשנית לכתיבה? מוטב החלטה אחת, אלא אם כן היא נוגדת כלל מכללי הדקדוק. אבן עזרא דגל תמיד בלשון קל, וההולכים בדרכו יקבעו כאן אשכנזי, ספרדי.

ג' בירנבאום: אני מבקש להסביר את ההיגיון של החלטת ועדת הדקדוק. ככלל הברה סגורה מוטעמת בסוף המילה מנוקדת בקמץ, אבל השמות אשכנזי וספרד מנוקדים במקרא שלא בהפסק בפתח. ברוב המקרים כדוגמתם הסיבה לכך היא המכפל בעיצורם האחרון כשזה איננו בסוף המילה. על פי כלל זה נהגה האקדמיה בדרך כלל. ומאחר שכיום אין מבחינים בין פתח לקמץ ובין זי"ן ודל"ת דגושות לשאינן דגושות, כלומר

להחלטה אין כל השפעה על ההגייה, החליטה ועדת הדקדוק גם הפעם שלא לסטות מהכלל.

גב"ע צרפתי: מאות שנים כתבו אבותיי באיטליה את שם משפחתי ב־t כפולה (Sarfatti), היינו בדגש, וכעת באה ועדת הדקדוק וממליצה לכתוב בתי"ו רפה. מובנת אפוא התנגדותי להצעתם. אני מציע להמשיך במסורת אבותיי.

מ' בר־אשר: בישיבה הקודמת דיברת נחרצות נגד הדגש בסוגיית תעוזה.

גב"ע צרפתי: כשהדברים נוגעים לך, אתה נוהג בדרך אחרת. והעיקר: כאן מדובר בביטול מסורת מבוססת של הגייה וכתובה.

ז' בן־חיים: כיצד כתב את שמו הבלשן האיטלקי הידוע אשכנזי?

גב"ע צרפתי: אני חושב שב־z אחת.

ג' גולדנברג: אם אבותיו של האד' צרפתי ישבו דורי דורות באיטליה, שאלה היא אם אפשר לסמוך על מסורתם. אשר לאשכנזי, ספרדי, שני הניקודים – פתח ודגש או קמץ בלי דגש – זהים במהותם, וכל עוד מקיימים לפני הזי"ן והדל"ת תנועה, אפשר לאמץ כל אחד מהניקודים או לא להקפיד בהם כלל.

א' אלדר: אשכנזים בפתח ודגש – זוהי מסורת רבת שנים במקורותינו, למשל בתפילה, ואינני רואה סיבה לשנות. נגד הטענה העיקרית שהעלה האד' רצהבי, שאין הוגים את הדגש בזי"ן, אפשר להביא החלטות אקדמיה רבות על קיום דגש במקומות שאין הוגים אותו. הכלל המנחה היה: במקום שהדגש הוא מסורת, אין מבטלים אותו.

א' אבנר: בידי עדות מפורשת להגיית תנועת הנו"ן במילה אשכנזי במבטא האשכנזי ב־o, היינו בקמץ. גם אינני מקבל שאין כל הבדל בין הצורה הדגושה והלא דגושה. הצורה הדגושה היא מכשול בדרכו של המנגד, ולכן יש לא רק להחליט שהשמות בנטייה יהיו בקמץ ובלא דגש, אלא שאף השמות עצמם – אשכנזי, ספרד, צרפת – ינוקדו בקמץ, בהבדל מהמצוי במקרא.

י' בן־טולילה: איש אינו חושב על מהפכות בניקוד המסור, אבל במקום שיש בידינו לקבוע עובדות, ראוי לקבוע את הניקוד הפשוט; במקרה דנן קמץ בלי דגש.

ז' בן־חיים: גם במקרא כינוי הייחוס אינו מתיישב תמיד עם כללי הנטייה. כדי להימנע מבעיות דקדוק במילים הנגזרות מספרד, כגון השאלה אם השם המופשט הוא ספרדיות או ספרדיות וכיו"ב, אפשר להחליט על הצורה ספרדי.

א' חזן: אני תומך בעמדתו של האד' גולדנברג. מאחר שאין הוגים את המכפל, השאלה נשארת בתחום הניקוד בלבד. מאחר ששני הניקודים – פתח ודגש או קמץ בלי דגש – שקולים, יש להחיר את שניהם. אך דווקא את הצורה ספְרְדִי הייתי שולל.

מ' בראשר: שלוש ההצעות העיקריות הן: פתח ודגש, קמץ בלי דגש או שני הניקודים גם יחד.

הצבעה

בעד שני הניקודים (פתח ודגש או קמץ בלי דגש) – רוב

הוחלט: אֶשְׁפְּנִי או סְפְרְדִי או אֶשְׁפְּנִי, סְפְרְדִי.

מיליון, מיליארד ויתר המספרים הגבוהים

מליאת האקדמיה אישרה בישיבה רטז (ט' באייר התשנ"ד) את החלטת ועדת הדקדוק הזאת:

ארבע דרכים כשרות להבעת שם מספר ובו המילה מיליון:

במדינה זו חיים שלושה מיליון בני אדם.

במדינה זו חיים שלושה מיליונים בני אדם.

במדינה זו חיים שלושה מיליוני בני אדם.

במדינה זו חיים שלושת מיליוני בני אדם.

בישיבת המליאה רלו (תשרי התשנ"ח) הובאה הצעה להרחיב את ההחלטה גם למיליארד. א' פורת ביקש לחוסיף על שלל הדרכים שבהחלטה הראשונה גם את הדרך: שלושת מיליונים (על דרך שלושת אלפים, שְלוש מאות).

את נימוקיו והערותיו האחרות על ההחלטה כתב לנשיא האקדמיה, ואלה דבריו:

'הצורה 'שלושת מיליונים' – כגון מספרם הגיע לשלושת מיליונים, שלושת מיליונים שקלים – שהצעתי אותה בישיבה שבה נידון העניין בשעתו, לפני כמה שנים, היא הצורה האחת והיחידה שהיא לפי כללי הדקדוק. הצורה 'שלושה מיליון' אינה מתיישבת עם הכלל שאין מונים בצורת היחיד את עשרת הראשונים, ואין אומרים למשל 'שלושה איש', אלא 'שלושה אנשים' בלבד; ובמספרים משמשת צורת הסמיכות: שְלוש מאות, שלושת אלפים (ולא שְלוש מאות, שְלושה אלפים). גם מצורת הידוע אפשר לחזק את דעתי. בני אדם אומרים 'ששת המיליונים' ולא (ששת המיליון), 'חמשת מיליוני השקלים' (על דרך שלושת האלפים, חמשת אלפי השקלים). אני עצמי משתמש זה שנים רבות בכתיבה, בעריכה ובתרגום בצורה 'שלושת מיליונים' בלבד.

לכן אני סבור שיש לפתוח את רשימת האפשרויות בצורה 'שלושת מיליונים', ולחסביר שזה על דרך 'שלושת אלפים'. רק אחר כך אפשר לחוסיף ולומר: 'האקדמיה אינה פוסלת (כך כדאי לנסח) את הצורות הנהוגות בפי הבריות, כגון 'שלושה מיליונים', 'שלושה מיליון' וכו'. את הצורה 'שלושת מיליוני בני אדם', המנויה במניין האפשרויות, צריך לבטל, מפני שמלכתחילה לא הייתה אלא שיבוש, בגלל טעות דפוס או טעות הבנה, של הצעתי 'שלושת

מיליונים בני אדם' (וממילא ביידוע יש לומר 'שלושת מיליוני בני האדם'). הוא חדין למיליארדים, שעומד לחתחיל בהם דיון".

ר' גדיש: נוסף על פנייתו של האד' פורת לקבוע דרך חמישית ולציינה כדרך העדיפה קיבלנו הערה של חיים כהן, עורך לשוננו לעם, ולפיה כדאי שלא לצמצם את הדיון למיליון ולמיליארד, אלא לכרוך בו את כל המספרים הגבוהים.

א' יבין: תמיד לימדנו שמשתיים לעשר הספירה היא רק ברבים. הדרך הראשונה – שלושה מיליון – היא לדעתי הגרועה מכולן, ויש לפסלה.

ג' בירנבאום: אבא בנודיד לימדנו שיש במקרא שתי רבוא וארבע רבוא, ועל סמך זה אפשר להתיר שלושה מיליון.

י' בלאו: לא מובנת לי ההעדפה שלושת מיליונים. השימוש בצורת הנסמך של המספרים משלוש עד עשר שלא לפני שם עצם מיוזע הוא שימוש ארכאי מובהק. גם במקרא מבנה זה נמצא בדעיכה, והוא מופיע בעיקר לפני ימים, מאות, אלפים. אינני מוצא טעם לדבוק דווקא בשימוש הארכאי. אני מציע לקבוע שלושה מיליונים.

ש' אירמאי: מיליון, מיליארד וכד' הם מושגים חדשים, והם שייכים לקטגוריה של יחידות מידה. יחידות המידה באות לעתים קרובות במספרים לא שלמים, והנוהג הוא להביאן ביחיד. הוא הדיון במספרים מעורבים שיש בהם שלם ושבר. כשהמיליון בא לבדו אני מסכים שיש לומר ברבים, למשל שלושה מיליונים. אך כשאחריו באים אלפים ויחידות אחרות, היינו כשהמספר מעורב, יש להתיר את השימוש ביחיד, למשל $3,052,000 =$ שלושה מיליון, חמישים ושניים אלף, כמו ביחידות מידה.

ג' גולדנברג: המושגים האלה חדשים לעברית, והם שונים במוצאם ובמהותם מן המילים העבריות מאה ואלף, שהן מהמילים הארכאיות ביותר בעברית. לכן לא מקרה הוא שדינם אינו שווה, גם בשימוש הלשון של הקפדנים. בהצעה שלפנינו ישנן אולי כל הצורות האפשריות, ופירוש הדבר שהאקדמיה מחליטה למעשה שלא להתערב. לפיכך הדיון הזה הוא במידה רבה דיון אקדמי יפה ומעניין על צורות המספרים ועל גלגוליהם, אבל הוא לא יוליד שימוש לשון שונה בהרבה מהנוהג בפי הדור.

מ' בר-אשר: אני תומך בדבריו של האד' גולדנברג, ואני מציע לקבל החלטה שהאקדמיה אינה מתערבת בעניין זה.

הצבעה

בעד אי-התערבות – רוב

הוחלט שלא להתערב בדרכי ההבעה של שמות מספר ובהם המילים מיליון, מיליארד ויתר המספרים הגבוהים.

קיום הקמץ בנטיית משקל פֶּעַל

ועדת הדקדוק ניסתה מחדש את כלל ח מכללי הקמץ:

הקמץ הגדול מתקיים בשמות במשקל פֶּעַל ובמשקל המקביל לו מן המרובעים – אם השמות מציינים:

עיסוק של אדם, כגון דָּן דִּינָה דִּינָה (וכן חָרַשׁ חֲרָשִׁי, פָּרַשׁ פְּרָשִׁי, פָּרַס פְּרָסִי, פָּרַסְתָּם, סָרַט סָרְטִי; כך גם: אָר אֲרִי אֲרִיכם. כלי המאופייין בפעולה המבוטאת בשורשו, כגון וָסַת וְסַתִּי, מָדַד מְדָדִי, כָּמַת כְּמַתִּיהֶם, קָטַר קָטְרִיהֶם;

שם תואר (המצייין תכונה או מצב), כגון חָיַב חַיְבִי, חָלַשׁ חֲלָשִׁי, נָדַד נְדָדִי, קָנַם קְנָמִי; וכן שמות בעלי חיים וצמחים המאופיינים בפעולה, במצב או בתכונה המבוטאים בשורשם, כגון עָקַב (עוף המאופייין בעקיבות), נָקַר (עוף המאופייין בפעולת הנקירה), חָנַק (צמח מטפס). בשמות אחרים במשקל פֶּעַל אין הקמץ הגדול מתקיים.

למשל: אָגַן אֲגֻנֹת אֲגֻנֹתִי וגם אֲגָנִים אֲגָנִי, סָפְסַל סִפְסָלִי; אָיַל אֲיָלִי, טָנַס טֹנְסִי, אָגַס אֲגָסִי; כך גם: עָקַר עֲקָרִי, פָּכַר פְּכָרוֹת פְּכָרִי, פִּשְׁפָּשׁ פִּשְׁפָּשִׁי, קָרַקַס קָרַקְסִי.

אי דותן העיר על ניסוח הכלל שחציעה הוועדה, וחציע ניסוח חלופי לשניים מפרטיה (השני והרביעי):

כלי ששמו מביע את עושה הפעולה, כגון...

שמות בעלי חיים וצמחים ששם מביע את עושה הפעולה, כגון...

ר' גדיש: המליאה מתבקשת להכריע בתיקון כלל מכללי הקמץ שעניינו משקל פֶּעַל. ההבחנה שנקבעה במשקל זה בנוסח המקורי היא הבחנה סמנטית בין שמות של בעלי מקצוע או תכונה (שבהם הקמץ בע' הפועל מתקיים) ובין שמות אחרים (שבהם הקמץ אינו מתקיים). אולם מאז נקבע הכלל נמצאו או נוצרו שמות נוספים במשקל פֶּעַל שאינם מביעים עיסוק או תכונה וגם אין הקמץ בהם מתקצר. ועדת הדקדוק עמדה אפוא לפני האפשרות לפרוץ את הכלל לחלוטין או להרחיב את ההגדרה הסמנטית לשמות הקרויים על שם הפעולה האופיינית להם. הוועדה בחרה באפשרות השנייה. ההרגשה הייתה שיש למשל הברל בין הציפור נָקַר – ששמה בא לה מפעולת הניקור – ובין טָנַס – ששורשו ומובנו אינם שקופים כלל, ואין מקשרים בין שמו לתכונותיו. הוא הדין להברל בין הכלים וָסַת או מָדַד ובין אָגַן. למעשה לא היו חילוקי דעות על תקפותה של ההבחנה הסמנטית, אלא שהתגלע קושי בניסוחו של הכלל. דעתו של האד' דותן לא נחה מן הניסוח שהוצע, והסוגיה מובאת אפוא להכרעתכם.

ש' מורג: בהכנסת הבחנה סמנטית בכללי הניקוד – כללים שתשתיתם כידוע מורפולוגית – אנו מכבידים על לימודם. ככל שתשתיתם של הכללים מורפולוגית, קל יותר ללמדם. לפיכך אני מציע לקבוע שהקמץ מתקיים בנטיית משקל פֶּעַל כולו.

מ' בר-אשר: אפשר למתן במקצת את הצעתך ולקבוע שהקמץ מתקיים בנטיית משקל

פֶּעַל כּוּלוֹ, זולתי רשימה סגורה קצרה של שמות שהקמץ נחטף בהם. קשה למשל לקבוע אֵילוֹת הַשְּׂדֵה, בניגוד למצוי בשיר השירים.

ש' מורג: אין צורך להוציא שמות מהכלל. גם במקרה זה, כבמקרים אחרים, נוכל להעיר שבמקרא הצורה היא אֵילוֹת-.

ז' בן-חיים: כשבאו לפני שנים לנסח את הכלל, יצאו מכללי הניקוד של המקרא. במקרא תופעת הקמץ הקיים מצומצמת, ונפוץ החולם (למשל קדמון, ראשון). בלשון חכמים הקמץ הקיים נפוץ יותר, ועל סמך המצוי במקורות נקבע במשקל זה הכלל שכל שיש בו תכונה – ואין מדובר בבני אדם דווקא – הקמץ שבו מתקיים. אי אפשר לדבר כאן על קמץ מתקיים כעל תופעה כללית, ואין ספק שבמילים כגון אֵיל הקמץ נחטף. אבל מכשירים ובעלי חיים הנקראים על פי תכונתם אינם שונים מבעלי מקצוע, ולא הייתי מביא בכלל את השאלה לדיון במליאה.

מ' אזר: מה דינם של שמות מרובעים, כמו סנדל, קנקן, פרנס?

ר' גדיש: הקמץ מתקיים גם בשמות המרובעים שנכנסים בגדרן של הקטגוריות הסמנטיות. פרנס, למשל, קרוי על שם עיסוקו, ולכן הקמץ שבו יתקיים בנטייה. לעומת זאת הקמץ של קנקן ושל סנדל אינו מתקיים בנטייה.

מ' בראשר: עלינו להכריע בין שלוש הצעות. הצעת האד' מורג היא לקיים את הקמץ במשקל זה תמיד. אני תומך תמיכה חלקית בהצעתו, אלא שלדעתי יש לקבוע רשימה סגורה קצרה של שמות שהקמץ נחטף בהם. ההצעה השלישית היא הצעת הוועדה לקבוע ארבע קטגוריות שהקמץ מתקיים בהן.

הצבעה

4 –	בעד קיום הקמץ במשקל פֶּעַל כּוּלוֹ (הצעת מורג)
17 –	בעד קיום הקמץ, זולתי רשימה סגורה קצרה (הצעת בראשר)
3 –	בעד קיום הקמץ בארבע קטגוריות לפי הצעת הוועדה

הוחלט על קיום הקמץ בנטיית משקל פֶּעַל, זולתי רשימה סגורה קצרה של שמות שתוכן ותובא בפני המליאה.

ש' מורג: לפי הבנתי, ההחלטה חלה גם על השמות המרובעים, כגון סנדל, כרפס, ספסל, קרקס וקנקן ולא רק על פרנס וסרטוט. רשימת היוצאים מן הכלל עתידה להיות ארוכה מהצפוי.

מ' בראשר: תוכן הרשימה, והכלל יובא שוב לוועדת הדקדוק ולמליאה.
[הערת העורך: נוסח אחר של הכלל נידון ואושר בישיבה רמד ובישיבה רמח].

קיום הקמץ בשמות אָמֶן, אָמֶן, שְׁתָּף

הצעת ועדת הדקדוק:

הקמץ במילים אָמֶן וְאָמֶן הוא קמץ מתקיים. בשאר המילים במשקל זה, כגון שְׁתָּף, עֶבֶר, אָפֶף, הקמץ מתקצר בנטייה. (החלטה זו באה להשלים את כלל 12ב מכללי הקמץ.)
אי דותן ביקש לדון במליאה בהחלטה הזאת, ולשקול את קיום הקמץ גם בשם שְׁתָּף.

נתונים

בספרות העתיקה המתועדת במפעל המילון ההיסטורי לא מצאנו שום צורה נוטה של שותף. זיכרונות האקדמיה: המילים אָמֶן, אָמֶן, וְשְׁתָּף עלו בישיבה קנא (סיוון התשמ"א; זה"א כח-ל, עמ' 94-96). אשר לאָמֶן ולאָמֶן, לא היו עוררין שהקמץ מתקיים. לפי דבריהם של נציגי ועדת הדקדוק במליאה, קשרה הוועדה את המילים הללו למשקל פֶּעַל. השם שְׁתָּף נזכר בדברי ברחיים: "...יש כמה מילים כמו אָמֶן, והן איכר, שותף, או אולי אוכף... הכול מסכימים שקמץ יכול להיות קיים" (שם, עמ' 96).

ר' גדיש: העניין שלפנינו קשור לסעיף הקודם. כפי שאפשר להיווכח לכמה שמות במשקל פֶּעַל – אָמֶן, אָמֶן, שְׁתָּף – יש קשר לשדה הסמנטי של בעלי העיסוק. בעבר כבר הוחלט שדינם של אָמֶן, אָמֶן יהיה כדין שמות בעלי העיסוק במשקל פֶּעַל, וכעת עלתה שאלת השם שְׁתָּף.

מ' בר-אשר: אָמֶן, אָמֶן הריהם כשם אחד. השאלה היא אם תכלול הרשימה הסגורה גם את שְׁתָּף. שימו לב שהמצב הפוך מזה שבמשקל פֶּעַל: במשקל פֶּעַל הרשימה הסגורה היא של שמות שהקמץ אינו מתקיים בנטייתם, ואילו כאן הרשימה המצומצמת היא של שמות שהקמץ מתקיים בנטייתם. רק אעיר עוד שבמרבית כתבי היד של לשון חז"ל התיי"ו במילה שותף אינה דגושה.

הצבעה

בעד הכללת שְׁתָּף עם אָמֶן, אָמֶן – 2

נגד הכללת שְׁתָּף עם אָמֶן, אָמֶן – רוב

הוחלט כי ברשימה הסגורה של השמות שהקמץ מתקיים בהם יופיעו אָמֶן, אָמֶן אך לא שְׁתָּף.

ניקוד אישות

הצעת ועדת הדקדוק: אישות (בחיריק חסר ובדגש).
אי דותן ערער על ההחלטה ומציע לקבוע: אישות.

מ' בר-אשר: השאלה היא אם המילה אישות באה מאיש או מאשה. דומני שזהו תרגום של אִנְתוּ הארמית, ומכאן שהאישות קשורה באישה דווקא. גם ספרדים ששאלתי גרסו אישות.

י' רצהבי: התימנים אומרים אישות, כלומר מאיש.

א' אבנר: בכל מקום שאפשר שלא להפריד בין הכתיב המנוקד לבין הכתיב חסר הניקוד, מוטב שלא להפריד. אני תומך אפוא במסורת תימן.

הצבעה

בעד אשות - 9

בעד אישות - 11

הוחלט: אישות.

ג. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. נְסוּגָה, קְדָמָה, הֶבְזֵק (לְעֵבֶר), הַשְּׂיבָה - הצעות הוועדה ל־flashback
2. (אָרוּחוֹת) קוֹחַ וְנֶךְ - take-away
3. שִׁקְשִׁיקָה - מילקשייק
4. תְּכַנִּית שִׁיחַ, מְשַׁדֵּר שִׁיחַ [אחד מסוגיו: תְּכַנִּית אָרוּחַ] - הצעות הוועדה ל־talk-show
5. מְשַׁבֵּץ - visual
6. נְעִיל - locker
7. תְּדָשִׁיר (תקליט ובו שיר אחד או שיר מרכזי אחד ושיר נוסף) - single
8. גֶּנֶן ילדים, גֶּנֶן (צורת הזכר של גננת בגן ילדים)
9. אֶזְרָח וְתִיק - senior citizen
10. פְּנִימָי (רופא פנימי).

רקע

1. flashback

הוועדה החליטה להביא לפני המליאה ארבע הצעות: נְסוּגָה, קְדָמָה, הֶבְזֵק (לְעֵבֶר), הַשְּׂיבָה. נְסוּגָה - נסוגת זמן כמו נקודת זמן. הוער שבכתיב חסר הניקוד השם עלול להיקרא בפועל נְסוּגָה. כן צויין ש־flashback מקדם את העלילה והשימוש בשורש סו"ג מדגיש את רכיב הנסיגה.

קְדָמָה - על דרך "קדמת דנא"; הוער שהמונח משמש בתחום צילום הטלוויזיה. עוד נטען כנגד ההצעה שמשם זה משתמעת הוראה של עתיד.

הֶבְזֵק - מביעה את רכיב המעבר המחיר לעבר שבמונח flashback. כנגדה נטען שיסודה בתרגום לאנגלית, ושהמעבר לעבר אינו מחיר בהכרח.

הצעות נוספות שעלו בוועדה: הֶתְזֵר, קפיצת זמן, הֶדְלָג, הֶזְבֵּר (הוער שהזיכרות היא מקרה פרטי של flashback), תְּנִסִּיג, מְפָאָר.

במילונים: מילון ענבל: הפלגת-הבזק לעבר, תמונת הַחֶזֶר; מילון מגידו: הבזקה לעבר.
[במונחי הצילום תשכיח: flash light – מְבִזֵק.]

2. (אָרוּחַת) קוּחַ וְלֶדְךָ – take-away

הצעות נוספות שעלו בוועדה: מזון קחת; מְלִיב (מזון לבית); אֶל-שֶׁבֶת.
הצעות ר' אלמגור-רמון לאחר הישיבה: מְלַקְחַת או מְלַקְח. המקום: מְלַקְחָה או מְלַקְחָה.
הצעות רבות למילה עברית התקבלו מן הציבור באמצעות אתר האקדמיה באינטרנט, ובהן:
לקחת, לקחות, שָׂא לשלום, ארוזית, לקיח, מלקוח, הזמן וקח.

3. שֶׁקְשֶׁקֶת – מילקשייק

הצעות נוספות שעלו בוועדה: חלב משוכשך, שיקוי חלב, שיד-שך, שיק-שק.
הצעות רבות למילה עברית התקבלו מן הציבור באמצעות אתר האקדמיה באינטרנט, ובהן:
בחושון, בלבולית, בלוֹקֶת, חלבוב, חלבחוש, חלבטל (חלב מטולטל), חלבלב, חלבוב, חלבדה,
חלבלידה, חלבצפת, חלצפת, ערב טוב, קציפית (על משקל יאפיפית), שֶׁקְשֶׁקֶת.

5. מְשֶׁבֶץ (קטע מצולם המשולב בריאיון, בדברי קריינות וכד') – visual

המונח מְשֶׁבֶץ הוצע ברדיו כחלופה למונח insert (שיבוץ דברי קריינות מוקלטים בכתבה).
הצעות נוספות שעלו: מְרִאֵית, תמונה (אולם נטען שהמונח 'תמונה' כללי מדי), צָלִים (כנגד
ההצעה נטען שהשורש עמוס מאוד), שְׁבוּץ, רֵאִי, הֶמְחֵשׁ.

6. נָעִיל – locker

בבתי ספר רבים הוכנסו לשימוש 'לוקרים' (תאים סגורים הננעלים במנעול) לשימוש
התלמידים.

במונחי חינוך תשכ"ה: מְלַתַּחַת תָּאִים (locker room); במונחי הימאות תשי"ל: אָגוֹר.
הצעות נוספות שעלו בוועדה: תְּנַעִיל, תָּא, סָגוֹר (הועלה החשש שהקוראים ישגו בקריאתם
ויקראו סגור), נְעוּל (ובריבוי נְעוּלוֹת).

7. תְּדָשִׁיר (תקליט ובו שיר אחד או שיר מרכזי אחד ושיר נוסף) – single

הועדף הכתיב אחת (חדשיר ולא חד-שיר), גם משום שממנו עולה גם הרכיב 'חדשי'.
הצעות נוספות שהועלו בוועדה: תְּדָרֶךְ, גְּפִיף, תקליטור חד-שירי.

8. גָּנָן ילדים, גָּנָן (גננת ממין זכר)

באקדמיה התקבלו פניות חוזרות ונשנות באשר לצורת הזכר של גָּנָנַת בגר-ילדים. הושמעה
הטענה שהצורה גָּנָן תפוסה לציון העובד המטפל בעצים ובצמחים, ונחוצה אפוא צורה
מיוחדת. היו שהציעו גָּנָן.

בנקבה אין קושי שכן הרוצה לציין את צורת הנקבה של גָּנָן יכול להשתמש בצורה גָּנָנִית.
הצורה גָּנָן היא גזירה לאחור (לא דקדוקית) מְגָנָנַת. צורת הרבים של גָּנָן צריכה להיות: גָּנָנִים.
בוועדה הוחלט שלא לגזור צורה מיוחדת, ולהמליץ על השימוש במילה גָּנָן.

9. אָזְרַח וְתִיק – senior citizen

הצעות נוספות שעלו בוועדה: אזרח בכיר, אזרח קשיש.
הערה: משרד העבודה מנפיק תעודות ובהן משמש הביטוי 'אזרח ותיק'.

10. פְּנִימָאֵי (רופא פנימי)

הוער שבמילון החווה המונח פנימאי הוראתו 'שגר בפנימייה', אולם המונח משמש בחוראה זו רק כשיש צורך להבחין בין תלמיד המתגורר בפנימייה ובין תלמיד אקסטרני שאיננו לן בה.

מ' בר-אשר: לפנינו רשימה של עשר מילים; נדון תחילה בארבע הראשונות.

מ' אזר: כיצד יבקשו שתי ארוחות קח וְלָךְ: "תן לי שני קח וְלָכִים"? אני מציע להחזיר את take-away לוועדה או לקבל הצעה אחרת. אולי שם התואר ארוז יכול להתאים: ארוחה ארוזה, מנה ארוזה, פלאפל ארוז וכיו"ב.

א' שמעוני: דומני שהמונח take-away מתייחס יותר לסוג המסעדה ופחות לסוג הארוחה. מסעדה חפוזה יכולה בהחלט להיקרא מסעדת קח ולך.

ק' כ"ץ: האנשים שסיפרתי להם על ההצעה ארוחת קח ולך אמרו שזה נשמע כמו 'קח ותסתלק מכאן'. הצעתי היא ארוחה לקחת. אשר למילקשייק, אינני רואה את עצמי נכנסת לבית קפה ומבקשת שְקֶשֶׁקֶת. לעומת זאת אני רואה את עצמי הולכת לרופא ואומרת לו שאני סובלת משקשקת, למשל בטיסה. השימוש הנפוץ של לשקשק הוא השימוש המטפורי 'לרעוד מפחד', ולכן לשקשקת יש צליל של מחלה. אני חשבתי על הצעה אחרת: שיקחלב.

א' חזן: אני מחרה מחזיק אחרי ההשגות למונחים ארוחת קח ולך ושקשקת. אשר ל-flashback, המילה הַבְּזֶק כבר משמשת.

י' רצהבי: אף שעל רבקה נאמר "הנה רבקה לפניך קח ולך", אני מסכים עם החשים במושג קח ולך משום נזיפה. כדי לבטא ארוחה קלה וחפוזה אני מציע על דרך לשון חכמים פת חטופה או – לחפצים בסגנון מקראי – מְזוּן חיפזון.

ש' אירמאי: אחת ההצעות ל-flashback קְדָמָה משמשת כבר במונחי הימאות במובן 'החלק הקדמי באנייה'. ההצעה הטובה ביותר היא הבזק.

א' אבנר: כל ההצעות ל-flashback טובות בעיניי, למעט הבזק שהוא תרגום קלוקל מאנגלית. המונח באנגלית איננו flash בלבד, וה-back 'הסבת המבט לאחור' הוא נקודת הכובד העניינית. לתרגום רק את flash ולהניח ל-back הוא לדעתי הדבר הגרוע ביותר שאפשר לעשות.

אין לי הצעה טובה ל-take-away, אך כשאני קונה ארוחה כזאת, אני נוהג לבקש ארוחה הביתה, ותמיד מבינים אותי.

כפי שאמרה הגב' כ"ץ, ההצעה שקשקת מתעלמת מן המשמעות העממית 'לפחד' שיש לפועל שקשק. צריכה להתקבל הצעה המתחשבת בעובדות האלה: מצד אחד

הגלידה אינה הרכיב החיוני. יש עוד משקאות משוקקים בגלידה; אחד מהם – גלידה וסודה ולא גלידה וחלב – ידוע בארץ בשם אקספרסו. מצד שני אם אין חלב אין מילקשייק. ההצעה חייבת לכלול בשמה את רכיב החלב, הנעדר מן ההצעה שלפנינו.

מ' קיסטר: גם בעיני ההצעה קח ולך אינה טובה. ההצעה מְלַקַּחַת טובה הימנה: היא שקופה יחסית, וצלילה רומז לבישול. עם זאת אינני משוכנע כאן בצורך במילה חדשה; אפשר לומר למשל ארוחה הביתה, כדברי האד' אבנר.

ההצעה קְרָמָה ל-flashback עלולה לבלבל: אנשים יחשבו על 'קדימה' ולא על 'אחורנית'. נְסוּגָה נראית לי עדיפה.

ההצעות שהובאו למילקשייק אינן טובות דיין. ברור שבמצב הקיים – כשיש שקשוקה ויש שקשק במובן 'פחד' – דין שקשקת להיפסל. רוב ההצעות האחרות אינן אלא התחכמות, אך אין בידי להציע הצעה מתקבלת על הדעת.

מ' זמלי: תופעת ה־take-away נפוצה מאוד. במקומן התל-אביבי "עכבר העיר" אף יש מדור בשם זה, ובו מפורטות המסעדות שיש אפשרות להזמין בהן ארוחות take-away בטלפון או לבוא אליהן ולקחת את הארוחה. חשוב להדגיש שאין מדובר רק בהליכה בפועל אל המסעדה; האפשרות להזמין בטלפון הולכת ונפוצה. בוועדה הצעתי ארוחה לקיחה. לקיחה יכולה להתפרש גם כנקבת לְקַיֵּחַ 'ניתן לקחת' וגם כל-קיחה. בעדיפות שנייה הצעתי ארוחה לקחת.

בעניין flashback, בוועדה תמכתי בְּהַבְזֵק לאחור. בדקתי גם בכמה ספרים – רובם מתורגמים – על אמנות הקולנוע, ואלה עיקר ממצאיי: בספר המתורגם "עולם בדים" של הלגה קלר בהוצאת "עם עובד" כתוב במבט לאחור (flashback); בספרו של ז'אן קלוד קרייר "שפת הסתרים של הקולנוע" משתמשים במילה פלשבק וברבים פלשבקים. את זה אני חושבת שכדאי לנו למנוע; בספר "אמנות הסרט, הטכניקה והפואטיקה של המבצע הקולנועי" של אילן אבישר מדברים על הבזקים לאחור. אמנם יש כאן משום תרגום מאנגלית, אך במקרה הזה אין בכך פסול. מכל מקום השבוע הבזיקי בי רעיון אחר, ומאחר שאין להביא כאן הצעות חדשות, רק אזכיר אותו: בספר "הגוף הגאוני", סדרת סיפורים של אביגדור המאירי, נכתב: "כל המחזה הזה, על כל פרטיו, חיזו בי כעת". אני מציעה אפוא הֶחָזוּ. יש כאן גם משחק צלילים עם הֶחָזוּ, זו וחזו.

י' בן-טולילה: המילים talk-show, milkshake, take-away קשורות כולן לתרבות האמריקנית. לא האקדמיה ללשון האנגלית ישבה על המדוכה והמציאתן. הצורך שלנו במונחים עבריים למילים הללו נובע מהעובדה שחלק גדול של החברה הישראלית קיבל על עצמו את התרבות האמריקנית. אחד ממאפייני תרבות זו היא לשון קצרה ומהירה, ולכן אין בחלופות מסוג ארוחה ארוזה או ארוחה לקיחה כדי לפתור את הבעיה. הבעיה איננה רק לשונית אלא גם תרבותית, ולפיכך או שנמצא מונחים קצרים או שלא נחדש דבר.

ע' עוז: אולי באחרית הימים נזכה לנקמה מתוקה כשהאקדמיה ללשון האנגלית תשב

על המדוכה ותחפש מילים אנגליות חלף דווקא או שְתַק. מכל מקום אני חושב שהצדק עם האד' בן-טולילה. עלינו למצוא מונח קל, מקפץ, מתגלגל על הלשון כדי שיהיה לו סיכוי של ממש לגבור על take-away ושכמותו. אני מציע אפוא חי-שזן – מסעדת חי-שזן, סעודת חי-שזן, מנת חי-שזן וכיוצא בזה – שיבוא גם במקום take-away וגם במקום fast-food.
אני מבקש גם לתמוך בהצעה החדשה הַחֲזָז ל-flashback.

ג' גולדנברג: באנגלית המונח take-away פשוט למדי. פירושו 'לקחת הביתה', ואין לכך קשר עם מזון מהיר דווקא. הביתה הוא הביטוי הפשוט, ואני גם חושב שהוא מקובל בשימוש היום-יום.

אשר למילקשייק, נחוץ לנו היום מונח כללי ל-shake ולא דווקא ל-milkshake. ה-shake אינו עשוי מחלב דווקא. למשל, ישנו shake ממיץ תפוזים. לחלב אין ב-shake שום מעמד בכורה.

אינני רוצה להציע מילה ל-talk-show, אך נדמה לי שמונחים מקצועיים מסוג זה ראוי שלא יידונו בוועדה למילים בשימוש כללי. כדאי אולי לכונן ועדה למונחי שידור ותקשורת.

ג' בירנבאום: קשה להקים ועדות חדשות; אנחנו מצליחים אך בקושי לקיים את הוועדות הקיימות. על כן לוועדה למילים בשימוש כללי מזומנים מומחים מן התחומים הנדונים. בדיון ב-talk-show אמנם נכחו אנשי תקשורת, וכיניהם אריה אורגד, ארי אבנר ורות אלמגור-רמון.

מ' קיסטר: נכון לדעתי להימנע מהמילה שיה. היא משמשת במשלב גבוה, ולכן איננה מתאימה ל-talk-show.

י' בן-טולילה: אפשר לקבוע ל-talk-show מִישָׁח, היינו מעין מִיצַג שמשוחחים בו.

מ' בר-אשר: אפשר לשכלל את הצעתך ולהציע מִשָׁח, כמו מִכָּל. באין הערות נוספות הגענו לשלב ההכרעה. ההצעות ל-flashback הן נְסוּגָה, קְדָמָה, הַבִּזָּק לְעֵבֶר או הַבִּזָּק לְאַחֹר, מִבֵּט לְאַחֹר, הַשִּׁיבָה, הַחֲזָז. לקדמה קמו רק מתנגדים, ולכן אפשר להסירה. הבזק לאחור מקובל יותר מהבזק לעבר, וכך אנו נותרים עם חמש הצעות.

ג' גולדנברג: אני מציע להצביע בעד ונגד כל הצעה, כדי שלא תתקבל מילה שהרוב מתנגד לה.

מ' בר-אשר: יהי כדברך.

הצבעה

נסוּגָה - נדחה ברוב גדול

בעד הַבּוֹק לְאַחֹר - 8

נגד הַבּוֹק לְאַחֹר - 11

בעד מְבַט לְאַחֹר - 9

נגד מְבַט לְאַחֹר - 10

בעד הַשִּׁיבָה - 1

נגד הַשִּׁיבָה - רוב גדול

בעד הַחֲזוֹז - 5

נגד הַחֲזוֹז - רוב

מ' בראשור: המילה חוזרת לוועדה למילים בשימוש כללי. אנו עוברים ל-"take-away": ישנה הצעת הוועדה ארוחת קח ולך. הצעות אחרות שנשמעו הן ארוחה חטופה, ארוחה הביתה ומנה ארוזה. גם מלקחת הוצעה, אך מונח זה תפוס לכלי העבודה plier.

הצבעה

בעד ארוחת קח ולך - 4

בעד ארוחה הביתה - 3

בעד מנה ארוזה - 6

[הערת העורך: ההצעה ארוחת קח ולך שבה ונידונה בישיבה רמג והתקבלה].

מ' בראשור: גם כאן למעשה לא זכתה שום הצעה לרוב, ולכן גם מונח זה חוזר לוועדה למילים בשימוש כללי. הוא הדין לשקשקת. להצעה זו קמו מתנגדים וטעמיהם המוצדקים עמם, אך לא הוצעו הצעות חלופיות. אין טעם אפוא להצביע על מילה זו, והיא חוזרת לוועדה.

ל-"talk-show" הועלו שלוש הצעות: תכנית שיח, משדר שיח, מְשַׁח. על שתי הראשונות נצביע יחד, מאחר שלעומת מְשַׁח אין כאן מילה חדשה אלא צירוף חדש. אם הן תתקבלנה, יכריע הציבור ביניהן.

הצבעה

בעד תְּכִנִּית שִׁיחַ, מְשַׁדֵּר שִׁיחַ - 14

בעד מְשַׁח - 6

הוחלט: תְּכִנִּית שִׁיחַ, מְשַׁדֵּר שִׁיחַ (talk-show).

מ' בראשור: אנו עוברים לשלוש המילים הבאות: מְשַׁפֵּץ (visual), נְעִיל (locker), חֶדְשִׁיר (single).

מ' אזר: ל־locker אני מציע עברית פשוטה יותר: תא נָעִיל, היינו תא שאפשר לנעול.

ק' כ"ץ: מְשַׁבֵּץ צריך לדעתי להיות כל קטע שמשבצים אותו, לאו דווקא קטע חזותי. יכול אפוא להיות משבץ מוזיקלי, משבץ תמוני או תמונתי וכן הלאה. המילה צריכה להיות כללית יותר.

א' אבנר: בדברי הרקע למונח נפלה טעות. בהסבר המונח insert יש לקרוא בתוך הסוגריים 'שיבוץ כתבה מוקלטת בתוך דברי קריינות', ולא להפך. טעות נוספת נפלה במונח עצמו. המונח הלועזי הוא insert, וה־visual הוא אחד מסוגיו; ברדיו משבצים את דברי המרואיינים או הנואמים או קולות שהוקלטו בשטח – בדיווחו של הקריין. זהו insert. בטלוויזיה משתדלים לשבץ קטע חזותי, וזהו visual.

מ' בר־אשר: אני מקבל את התיקון; המונח הוא אפוא insert.

י' רצהבי: המשמעות החדשה איננה עולה עם המשמעויות שהיו לשורש שב"צ עד כה. בימי הביניים אבן ג'נאח קושר את כל המילים המקראיות משורש זה, המרוכזות בשמות כח – וְשִׁבְצָתָהּ, תְּשַׁבֵּץ, מְשַׁבֵּצָתָהּ, מְשַׁבֵּצִים – עם 'רקמה'; בימינו מקושר השורש אל צורת המשבצת המרובעת; אבל המונח החדש שלפנינו אינו מתיישב אף עם אחת מן המשמעויות המקובלות האלה.

מ"צ קדרי: אני מבקש להעיר על דברי האד' רצהבי כי במקרא השורש שב"צ קשור בהתכה דווקא ולא בכד. המשובצים הם קישוטים המותכים בחומר.

י' רצהבי: פְּתוּנַת תְּשַׁבֵּץ היא 'כותונת רקומה'. כך גורס התרגום.

ר' גדיש: אני רוצה להוסיף דבר מה בעניין locker: התאים הללו הולכים ונפוצים בבתי הספר, ופנו אלינו ילדים שמאסו במילה הלועזית, אבל סתם תא לא נראה להם. ביקשנו באתר האינטרנט שלנו הצעות מהציבור, ואחת ההצעות שחזרה ועלתה הייתה תַּנְעוּל, כלומר מילה במשקל תַּפְעוּל שיש בה גם משחק מילים של תא + נעול. הצעות אחרות היו אַחְפֵּן, תְּאֹן, שִׁים־בו.

גב'ע צרפתי: visual הוא דוגמה לאי־הצורך בחידושים. כל שיש לעשות הוא לחשוב בעברית של אנשים נורמלים. מהו visual? חומר חזותי, תמונות וכד'. מדוע להמציא מילים מיותרות?

א' שמעוני: הבעיה במילה insert היא רב־משמעותה באנגלית. היא מופיעה בהקשרים רבים ופירושה על הרוב הוא 'להחזיר', 'לדחוף'. אפשר אפוא לקבוע מְחַדֵּר או מְדַחֵף.

מ' בר-אשר: השאלה אם ההצעות האלה, היפות למתמטיקה, מתאימות גם לשיבוץ הקטעים בתכניות.

ש' אירמאי: בטכנולוגיית המידע נקבע ל-insert תְּחִיב.

מ' זמלי: אין לדעתי צורך במילה מיוחדת ל-locker; בתרגומים של סרטי טלוויזיה לא נזקקו למילה מיוחדת, והסתדרו היטב עם תא. היו גם שתרגמו ארונית, אך אינני בעד תרגום זה; ארונית עומדת בעיקר לצד מיטת חולה.

מ' בר-אשר: אם אין הערות נוספות, נעבור להצבעה. הצעת הוועדה ל-insert היא מְשֻׁבָּץ. הצעות אחרות שהועלו הן מְחֻדָּר, מְדֻחָף או תְּחִיב. נצביע תחילה על הצעת הוועדה.

הצבעה

בעד מְשֻׁבָּץ – רוב גדול

הוחלט: מְשֻׁבָּץ (insert).

מ' בר-אשר: ל-locker שמענו שלוש הצעות מן השורש נע"ל: נְעִיל, תְּנַעֵוּל, תָּא נְעִיל ואפשר להוסיף גם תָּא נְנַעֵל. הועלתה גם ההצעה תָּא סתם. נצביע תחילה על השורש נע"ל.

הצבעה

בעד אחת ההצעות מן השורש נע"ל – רוב

הצבעה

בעד תְּנַעֵוּל – 4

בעד נְעִיל – 3

בעד תָּא נְעִיל או תָּא נְנַעֵל – 14

הוחלט: תָּא נְעִיל או תָּא נְנַעֵל (locker).

מ' בר-אשר: נצביע כעת על תְּדֻשִׁיר. מעניין שאיש מהדוברים לא התייחס למונח זה.

הצבעה

בעד תְּדֻשִׁיר – רוב גדול

הוחלט: תְּדֻשִׁיר (single).

מ' בריאשר: הגענו אל שלוש המילים האחרונות: גנן ילדים, אזרח ותיק ופנימאי. אני רוצה להעיר כי המילה פנימאי נוהגת למעשה.

א' חזן: ברוב המקצועות צורת היסוד היא צורת הזכר, והנקבה נגזרת ממנו. כאן המצב הפוך, אך אין בכך כדי לשנות את התוצאה: כפי שיש טִיִּס וטִיִּסֶת יהיו גִּנָּן וגִּנָּנָת. אני מתנגד להצעה גִּנָּן, מעין גזירה לאחור מן גננת; אני מתנגד אף להצעה גנן ילדים. אין אומרים גננת ילדים, ולכן אין כל סיבה לומר גנן ילדים.

א' אבנר: משרד העבודה חילק לכל הקשישים בארץ תעודה בשם 'תעודת אזרח ותיק', ולכן גם הצירוף אזרח ותיק נוהג. מצד שני, אין כל חידוש בצירוף הזה. מה עוד שזו איננה אלא החלטה של אדם שביקש להשתמש בלשון נקייה ולהימנע מלומר זקן. אינני סבור אפוא שהאקדמיה צריכה להתערב כאן. מדוע צריכה האקדמיה לתת גושפנקה לשימוש בלשון נקייה?

מ' זמלי: אני תומכת בדעתו של האד' אבנר. חוק האזרחים הוותיקים התקבל בכנסת בשנת התש"ן, ויהיה זה תמוה אם נצביע כעת על צירוף שמשמש כבר שנים.

מ' בריאשר: אני מקבל את דעתכם ומסיר את הצירוף אזרח ותיק מסדר היום.

י' רצהבי: הגנן נתפס עד היום כ'אדם העובד בגננות', ועל כן נראה לי שראוי להבחין בין שני בעלי המקצוע. לא ראוי להחיל את המונח גם על מי שמטפל בילדים. הצעתי היא גנן פעוטות.

הצבעה

בעד גִּנָּן (בצורה מורחבת גִּנָּן יְלָדִים) – רוב גדול

הוחלט: גִּנָּן (בצורה מורחבת גִּנָּן יְלָדִים).

הצבעה

בעד פְּנִימָאִי – רוב גדול

הוחלט: פְּנִימָאִי (רופא פנימי).